

en het aan zijn tweeledig doel te doen beantwoorden."

Pater **H. Dettmer** wordt verzocht het woord te nemen voor zijne mededeeling over twee nieuwe gallen door hem onlangs in Zuid-Limburg ontdekt.

Al meerdere jaren geleden had Spr. in 't vroege voorjaar bij Meerssen aan de manijke katjes van een *Quercus sessiliflora* cecidiën waargenomen van een vorm, die hij nergens vermeld of afgebeeld vond. De gallen waren reeds door de bewoners verlaten, zoodoende bleven dezen hem ook onbekend. Dit jaar nu gelukte het hem, bij een excursie naar Meerssen, op een warmen dag in April, een aantal katjes met gallen te verzamelen, waaruit 's avonds, onmiddellijk na zijne thuiskonst te Aalbeek, de insecten te voorschijn kwamen. En daarin herkende hij, tot zijn niet geringe verbazing, de Cynipide *Onkaspis filigrinata*, door hemzelf in 1925 in het Natuurh. Maandbl., p. 123, 124 als n. g. n. sp. beschreven. De typische exemplaren, drie wijfjes, had hij te Slagharen (Overijsel) op *Quercus pedunculata* gevangen. Thans bezit hij ook de ♂♂ in groot aantal. De soort is grooter dan *Cynips cerri* Beyerinck, en de gallen zijn ook verschillend. Imago en gallen gaan ter bezichtiging rond.

Ook een enkele bladgal had Spr. op denzelfden boom gevonden, veel gelijkende op de katjesgallen, maar niet volmaakt van denzelfden vorm. Het daaruit gekweekte insect heeft hij nog niet voldoende kunnen onderzoeken; het is vermoedelijk een andere en wel nieuwe *Onkaspis*-soort. Want al zijn er gevallen bekend, dat een en dezelfde Cynipide gallen en op bloeiwijzen en op bladeren maakt, steeds zijn in zulke — overigens zeer zeldzame — gevallen de gallen volmaakt dezelfde, wat men hier niet kan zeggen.

Nadat deze spreker den dank der vergadering had ontvangen, vertoont de heer **van Rummelen** een exemplaar van 't Goudkammetje (*Pectinaria belgica*). Daar onze leden niet makkelijk vaak in aanraking komen met de fauna van 't strand, mocht 't diertje, nog meer 't kunstige kokertje waarin het leeft, zich verheugen in een groote belangstelling.

Hierop geeft de **Voorzitter** zich zelf 't woord en laat een kies van 'n „Olifant” zien. Alhoewel 't voorwerp slecht geconserveerd is, vertoont 't toch zeer duidelijk zeer groote afwijkingen van de kiezen van *Elephas primigenius* (o.a. gebogen lamellen, dikker cementlaag). Hij houdt 't dan ook voor 'n kies van *Elephas antiquus*, „oer-olifant”. Met zekerheid is er van dit dier slechts éénmaal een kiesfragment gevonden in de buurt van Wijlré. 't Bevindt zich in de collectie van Dr. Alphons Erens te Houthem, en werd beschreven en afgebeeld door Prof. Rutten in: „Die diluvialen Säugetiere der Niederlande”. Rutten spreekt in ditzelfde werk ook van 'n kies van

E. antiquus, welke zich in 1908, toen 't proefschrift verscheen, bevond in de Maas-trichter Gemeentelijke H. B. S. en nu samen met een 14-tal Mammouthkiezen naar 't Natuurh. Museum verhuisd is. De vindplaats van dit stuk is niet met zekerheid bekend; Rutten vermoedde, dat 't afkomstig was van 't Caberger plateau.

De tot nog toe en in de groeve Belvédère en in de z.g. „Mammouthgroeve” van de „Z.-Nederl. Handelsmaatschappij” gevonden resten van *E. primigenius* zaten allemaal in 't grint op ± 8 M. diepte.

De thans in Belvédère te voorschijn gekomen kies van *E. antiquus* zat veel dieper, ± 13 M. en rustte, met grint bedekt, op 't Oligocene zand daar ter plaatse aanwezig.

Behalve dezen kostbaren tand liet spreker nog zien 'n tweetal vrij goed geconserveerde kiezen van *E. primigenius* en één van *Rhinoceros antiquitatis*, beide zoopas weer op ± 8 M. diepte uit 't grint van Belvédère te voorschijn gehaald. Hij brengt hulde aan de Directie van Belvédère, door wier toedoen 't Museum met zoo vele waardevolle palaeontologische schatten wordt verrijkt.

* * *

Naar aanleiding van de vele vondsten van Mammouthresten in 't Caberger Middenplateau heeft spreker zich meer-malen afgevraagd: „Heeft de Mammouth destijds hier in Zuid-Limburg geleefd?” En dan meent hij meer en meer tot de conclusie te moeten komen, dat zulks niet 't geval is geweest.

Immers, ware de Mammouth hier inheemsch geweest, dan zou 't meer voor de hand liggen dat ook elders in Zuid-Limburg, althans daar waar we met 't Midden-plateau te doen hebben, dergelijke resten vaak werden aangetroffen. Dit nu was en is nog eene heel groote uitzondering.

De vondsten van Mammouthresten in Zuid-Limburg zijn zeer, zéér sporadisch, behalve in de buurt van Caberg, alwaar ze buitengewoon talrijk voorkomen.

Hoe is zulks te verklaren?....

Tijdens 't ontstaan van 't Midden-plateau in Zuid-Limburg, door de Maas gevormd, heeft 't Maaswater in de buurt van Caberg 'n heel bijzonderen „loop” gehad, 'n „tak” of „stroombedding” van de Maas uit die tijden heeft, naar Caberg toe via Maastricht-Smeermaas, in de buurt van Caberg materiaal gedeponeerd, hetwelk elders in Zuid-Limburg door z'n wateren niet werd „afgezet”. Trouwens hierop wijzen ook de fossielrijke steenvondsten, welke hier en nergens anders in Z.-Limburg plaats hebben.

Deze „fossielrijke steenvondsten” zijn in situ te vinden in Frankrijk en België.

Spreker meent daarom meer en meer tot de overtuiging te moeten komen, dat ook de

Mammouthresten te Caberg gevonden, van daar afkomstig zijn.

Trouwens 't feit dat de kiezen van *E. primigenius* te Caberg gevonden, haast allemaal teekenen vertoonen van „gerold” te zijn geweest, pleit z.i. voor deze meening.

't Is wel is waar voorgekomen dat in 't Caberger plateau ook weinig gehavende resten van Mammouth werden gevonden. Doch laten we niet vergeten dat die weinige, min-gehavende resten aldaar van elders terecht kunnen gekomen zijn, „ingebod” in groote brokken grond of ijsschollen en aldus niet noemenswaardig hebben geleden.

Verder verfoont de Voorzitter een stuk versteend hout en eenige lange, smalle pijpjes uit 't Kunrader krijt. Of deze laatste voorwerpen Kalkwieren zijn? De heer Keuller zal trachten eenige slijpplaatjes er van te vervaardigen.

Br. Bernardus heeft een heele collectie plan-

ten medegebracht, o.a. verschillende Orchis-soorten, *Phyteuma nigrum*, *Lithospermum arvense*, *Sanicula europaea*, *Alchemilla vulgaris*.

De heer Kroon deelt mee, dat bij Wijlré de *Daphne Mezereum* stelselmatig wordt uitgegraven, gepot en verzonden naar verschillende liefhebbers. Alweer een van die schandelijke praktijken, waardoor onze flora achteruit gaat. Zoo zijn vele orchideeën ook uitgeroeid. Laten we toch allen medewerken om onze flora, zoo rijk in vergelijking met andere streken van Nederland, te bewaren en als een schat over te dragen aan wie na ons komen.

Niets meer verder aan de orde zijnde, sluit de voorzitter te ongeveer 8 uur de vergadering, waarna de heer Waage in de groote zaal eenige zeer mooie filmen vertoonde, n.l. de ontwikkeling van een kippenei tot kuiken en iets uit 't rijk der zwammen.

UEBER DAS AUFTRETEN SCHARFBEGRENZTER KIESFLECKEN INMITTEN DER FEINEN MITTELERRASSENSANDE BEI MILL (NORD-BRABANT).

von J. J. Pannekoek van Rheden.

Letzten Herbst (1925) machte ich einige geologische Exkursionen in der Umgebung von Mill (Nord-Brabant) und führte mein Weg mich auch in die Gegend des Staartjesche Peel genannten Moorgebietes.

Zum richtigen Verständnis des Hauptthemas dieser Notiz musz ich den geologischen Bau dieser Gegend kurz beschreiben.

In Figur 1 finden wir bei Wanroy einen N.W. gerichteten Kieszug, der bei Driehuis von Dünen unterbrochen wird, bei Reek nach W. umbiegt und südlich von Schaijk durchstreichend sich bis nahe dem Dorfe Heesch erstreckt. Von hier lässt er sich mit einigen Unterbrechungen nach S.E. bis De Mortel verfolgen.

Diese Kiesflecken sind die höchsten Partien der Hauptterrasse, deren Ablagerungen diese ganze Gegend unterlagern, doch die sonst fast überall unter den Sanden der Mittelterrasse und noch jüngeren Sedimenten verhüllt liegen. Das auf der Karte, Fig. 1, dargestellte Staring-sche „Sanddiluvium” umfasst sowohl die sandig ausgebildete Mittelterrasse, wie auch die gleichfalls sandige Niederterrasse sowie die Umlagerungsprodukte von beiden, soweit sie nicht äolischer Natur sind.

Auch orographisch treten diese Kiesmassen hervor und bilden flache Rücken, welche die jüngeren Absätze überragen. Wie Fig. 2 zeigt, beträgt die Höhendifferenz zwischen dem Kiesrücken und dem westlich bzw. östlich angrenzenden Gebiet bei Volkel und Mill 10—15 m.

Das zwischen den Kiesrücken gelegene Terrain hat die Gestalt einer flachen Mulde, die

blosz wenige m. tiefer liegt, als die begrenzenden Höhenzüge.

Diese Mulde ist zu betrachten als ein breites Tal, das sich in der Mindel-Riss-Interglazialzeit in den Kiesen und Sanden der Hauptterrasse gebildet hatte. Wahrscheinlich hat damals der dieses Tal dränierende Bach den Kieswall in der Nähe von Driehuis durchquert.

In der Riss-Eiszeit wurde das Tal von den sich nach N.W. ausbreitenden feinen Mittelterrassensanden ausgefüllt. Die Mächtigkeit dieser Sande ist aber nicht beträchtlich, denn an zahlreichen Orten (z. B. an der auf dem Kärtchen angegebenen Stelle bei Graspeel) ragt der Hauptterrassenkies aus den Mittelterrassensanden hervor.

Nachdem die Sandzufuhr ein Ende genommen hatte, kam es in den tieferen Teilen der Mulde zur Moorbildung; der Staartjesche Peel (Peel = Moor).

Wir gehen jetzt über zum Hauptthema dieser Notiz: die ganz kleinen Kiesflecken im Mittelterrassensand.

Wenn man die Sandfelder im W. des Staartjeschen Peels durchwandert, sieht man ausser einigen grösseren (im Umfang von einigen Ar bis zu mehreren Hektar) Kiesinseln, die wohl als Durchragungen des Untergrundes betrachtet werden müssen, auch öfters ganz kleine, einen oder bloss einige wenige qm Raum einnehmende Kiesflecken inmitten der feinen, sonst fast völlig kiesfreien Mittelterrassensande, zu denen sie in schroffem Gegensatz stehen. Wo dergleichen Schotterflecken im Ackerland